

KİTALARIN VE OKYANUSLARIN ÖNEMİNDEKİ DEĞİŞİMLER

İPEK VE BAHARAT YOLLARI

İpek Yolu Orta Çağ'da Çin'den başlayarak Avrupa'ya uzanan ipek, porselen, kâğıt ve değerli taşlar taşıyan bir ticaret yoluydu. **Baharat Yolu** da Hindistan'dan başlayarak Avrupa'ya tarçın, karabiber, zencefil taşıyan dönemin bir diğer ticaret yoluydu. Bu iki yol Orta Çağ'ın en değerli ticaret yolları konumundaydılar. Bu yollara hâkim olan devletler ekonomik ve siyasi olarak güçlü bir konuma sahip olmaktaydılar. **Coğrafi Keşifler** bu iki değerli yolun sonunu getiren gelişme olmuştur. Bu yolların Osmanlı Devleti'nin eline geçmesi, yol boyunca farklı devletlerin yoldan vergi alması, ürünlerin Avrupa'ya pahalıya taşınmasına neden oluyordu. Avrupalı devletler bu durumdan kurtulmak için farklı yol arayışına girdiler ve "Coğrafi Keşifler"i başlattılar. Bu alanda öne çıkanlar İspanyollar ve Portekizliler olmuştur. Coğrafi Keşifler ile İpek ve Baharat Yolları önemini yitirmiştir.

Kodlamalar ve Notlar

● Kristof Kolomb

1492'de Atlas Okyanusu'na açılarak Coğrafi Keşifleri başlatmıştır. Hindistan sandığı Amerika Kıtası'na ulaşmıştır. Sonradan Amerigo Vespucci buranın yeni bir kıta olduğunu duyurmuştur.

○ Bartelmi Diaz

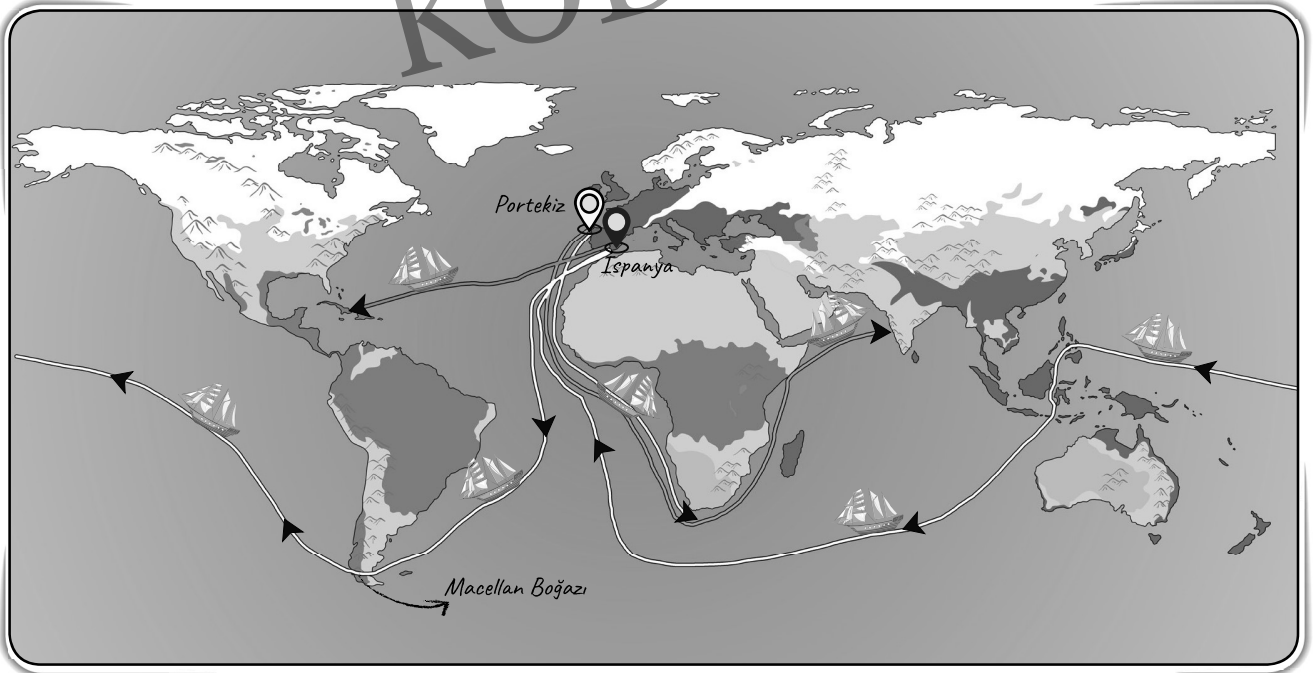
Hindistan'a ulaşma çabalarından biri de Bartelmi Diaz tarafından yapılmıştır. 1487'de Afrika'nın güneyinde bulunan Umıt Burnu'nu keşfetmiş ve Hindistan'ın kapılarını aralamıştır.

○ Vasco De Gama

1498'de Umıt Burnu'nu aşmayı başarmış ve Hindistan'a ulaşmıştır. Hindistan'a deniz yoluyla ulaşması İpek ve Baharat Yollarının sonunu getiren hamle olmuştur.

○ Magellan

Dünya'nın etrafını dolaşmak için İspanya'dan yola çıkarak batıya ilerlemiştir. Güney Amerika'da Macellan Boğazı'nı geçmiş Filipin Adalarında hayatını kaybetmiş ve turu Sebastian Elcano tamamlamıştır.

Kodlamalar ve Notlar

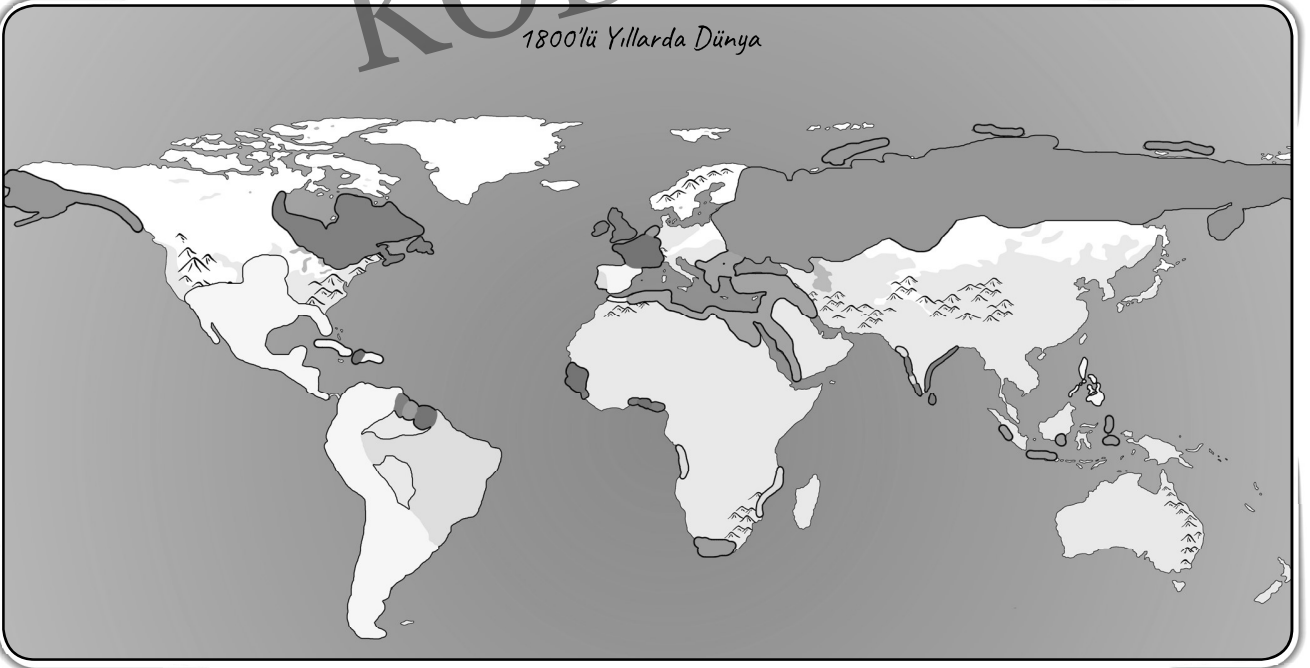
SÖMÜRGEÇİLİK

Karalar ve Akdeniz üzerinden ilerleyen Dünya ticareti Coğrafi Keşiflerle beraber Atlas Okyanusu'na kaymıştır. Ticaretin Atlas Okyanusu'na kayması güç dengelerinin değişmesine neden olmuştur. Coğrafi Keşiflere kadar Osmanlı Devleti Dünya üzerinde güçlü bir konumdayken Coğrafi Keşiflerle beraber artık güç Avrupalı devletlere geçmeye başlamıştır. Coğrafi Keşiflere İspanya ve Portekiz öncülük etmiştir. Keşiflerin getirdiği sömürgecilik ve zenginlik diğer devletleri de cezbetmiş Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi ülkeler de keşiflere başlamıştır. Yapılan bu keşiflerle gidilen yerlerde sömürgecilik faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Sömürülen yerlerdeki zenginlikler Avrupa'ya akmış ve Avrupalı devletler güçlenirken Osmanlı güç kaybetmeye başlamıştır.

- İspanyol Sömürgeleri: Orta Amerika, Meksika, Amerika'nın ve Karayiplerin bazı kısımları
- Portekiz Sömürgeleri: Güney Amerika'da Brezilya bölgesi, Hindistan'ın batısı, Orta Afrika'nın doğu ve batı kıyıları
- Fransız Sömürgeleri: 1800 ve 1900'ler arasında Cezayir, Gabon, Madagaskar, Gine, Senegal, Kongo, Moritanya, Benin, Çad, Nijer

 Britanya İspanya Portekiz Fransa Hollanda Osmanlı İmparatorluğu Rusya

1800'lü Yıllarda Dünya

KANALLAR

PANAMA KANALI

PANAMA KANALI

- ▶ Atlas Okyanusu ve Büyük Okyanus'u birbirine bağlar.
- ▶ Kanal, deniz seviyesinden 28 metre yüksektedir. Bu yüzden yapılan havuzlarla gemiler yükseltilerek ve alçaltılarak geçiş sağlanır.
- ▶ 77 km uzunluğa sahip olan Kanal 9 saatte geçilmekte ve 13.000 km yol tasarrufu sağlamaktadır.

NİKARAGUA KANALI

- ▶ Nikaragua Kanalı Panama Kanalı'na alternatif olarak Çinli bir şirket tarafından 50 yıl şirketin işleteceği şekilde yapılmaya başlanmıştır. Nikaragua Kanalı Çin'in bölgedeki ticareti için stratejik bir öneme sahiptir.

MACELLAN BOĞAZI

- ▶ Atlas Okyanusu ve Büyük Okyanus'u birbirine bağlar.
- ▶ Macellan tarafından keşfedildiği için bu isim verilmiştir.
- ▶ Panama Kanalı'nın açılmasıyla önemini yitirmiştir.

COĞRAFYANIN KODLARI

SÜVEYŞ KANALI

SÜVEYŞ KANALI

- ▶ Kızıldeniz ve Akdeniz'i birbirine bağlar.
- ▶ Mısır'ın kontrolündedir.
- ▶ Enerji taşımacılığı ve Dünya ticareti için başta gelen kanallardan biridir.
- ▶ Kanalın açılmasıyla beraber Ümit Burnu önemini yitirmiştir.

- 01 > Bering Boğazı
- 02 > Panama Kanalı
- 03 > Macellan Boğazı
- 04 > Cebelitarık Boğazı
- 05 > Dover Boğazı

- 06 > Kiel Kanalı
- 07 > Messina Boğazı
- 08 > Korint Kanalı
- 09 > Süveyş Kanalı
- 10 > Kerç Boğazı

- 11 > Hürmüz Boğazı
- 12 > Babilmendep Boğazı
- 13 > Mozambik Boğazı
- 14 > Malakka Boğazı
- 15 > Torres Boğazı

- 16 > Cook Boğazı
- Boğazlar
- Kanallar

COĞRAFYANIN KODLARI

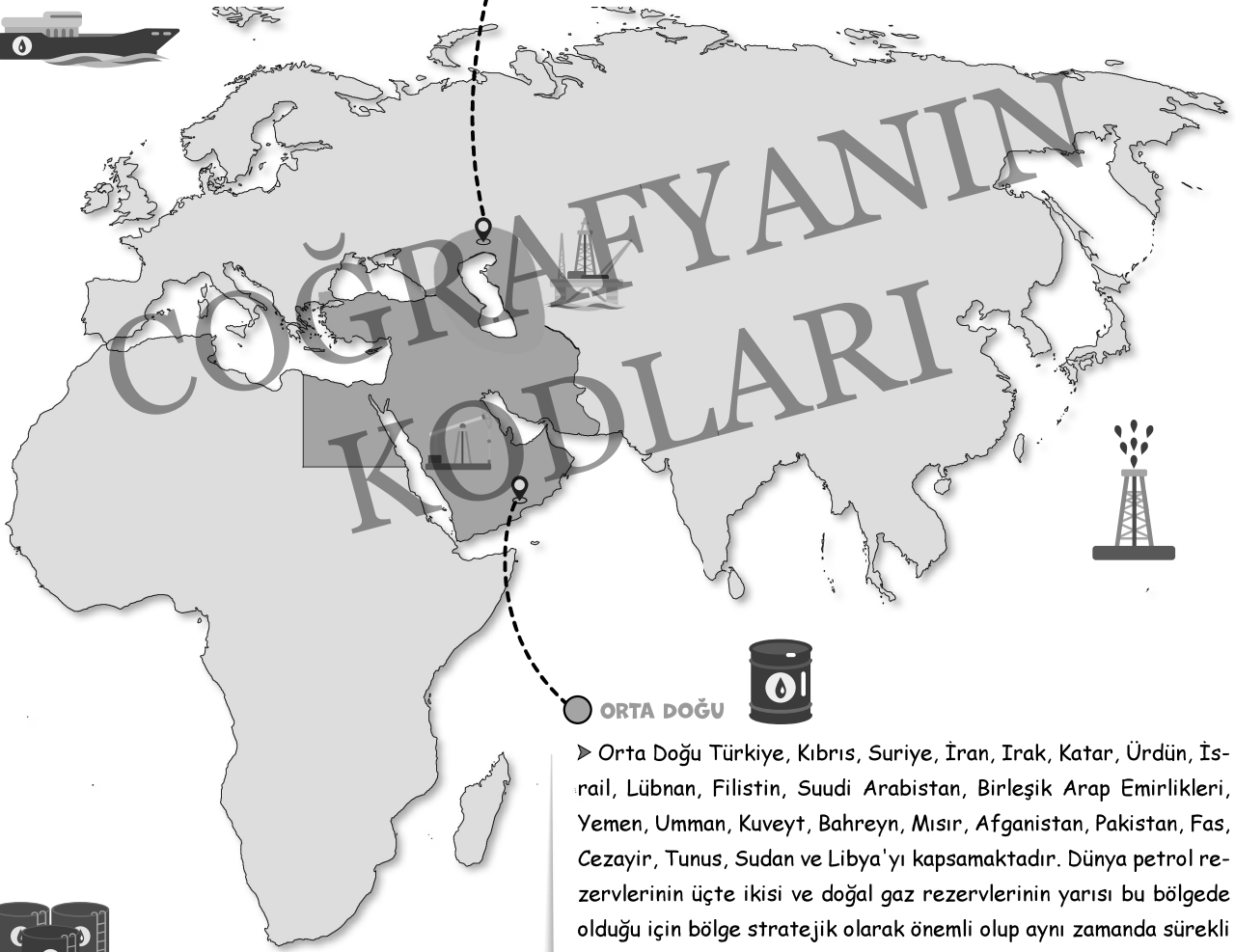

ORTA DOĞU VE HAZAR BÖLGESİ'NİN STRATEJİK ÖNEMİ

► Günümüzün en değerli ham madde kaynağı petrol ve doğal gazdır. Petrol ve doğal gaz kaynaklarına sahip olan ülkeler stratejik olarak güçlü bir konumda yer alırlar. Enerji kaynakları stratejik olarak gücün yanı sıra sorunları da peşinde getirmektedir. Gelişmiş ülkelerin petrol ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Bu durum enerji bakımından zengin bölgelere göz dikilmesine ve sıcak çatışmaların yaşanmasına yol açar.

HAZAR BÖLGESİ

► Hazar Bölgesi'nde aynı zamanda Dünya'nın en büyük petrol ve doğal gaz yataklarından bazıları bulunur. Bölge Basra Körfezi petrollerinden sonra Dünya petrol ve doğal gaz ihtiyacının karşılandığı en önemli ikinci bölgedir. Rusya, İran, Kazakistan, Türkmenistan bölgenin önemli doğal gaz ve petrol üreticileri konumdadır.

ORTA DOĞU

► Orta Doğu Türkiye, Kıbrıs, Suriye, İran, Irak, Katar, Ürdün, İsrail, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen, Umman, Kuveyt, Bahreyn, Mısır, Afganistan, Pakistan, Fas, Cezayir, Tunus, Sudan ve Libya'yı kapsamaktadır. Dünya petrol rezervlerinin üçte ikisi ve doğal gaz rezervlerinin yarısı bu bölgede olduğu için bölge stratejik olarak önemli olup aynı zamanda sürekli sıcak çatışmaların yaşandığı bir yerdir.

ÜLKELERİN KONUMUNUN KÜRESEL VE BÖLGESEL ETKİLERİ

Ülkelerin konumları ifade edilirken iki çeşit konum kullanılır. Göreceli konum ülkenin iklim, yer şekilleri, doğal kaynakları gibi özelliklerini ifade eder. Mutlak konum ise koordinat sistemine göre ülkelerin konumlarını ifade eder. Ülkelerin özel ve göreceli konumları farklılıklar gösterdiği için küresel etkileri de farklılaşır.

ABD'İN KONUMUNUN KÜRESEL VE BÖLGESEL ETKİLERİ

► Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Kuzey Amerika Kıtası'nda bulunur. Doğusunda Atlas Okyanusu, batısında Büyük Okyanus, güneyinde Meksika Körfezi yer alır. Güneyde Meksika, kuzeyde Kanada ile komşudur.

► ABD doğal gaz rezervleri bakımından Dünya'da 4. sırada, petrol rezervleri bakımından 10. sıradadır. Geniş topraklara ve zengin doğal kaynaklara sahip olan ABD bu doğal kaynakları kullanmaya başlamıştır. ABD doğal kaynakların doğru kullanımı ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte küresel etkiye sahip ülkelerden biri olmuştur. ABD'nin nüfusu 332 milyon civarındadır. Nüfusun kalabalık olması üretim, tüketim ve ticaretin de artmasına olanak sağlamıştır.

MISIRIN KONUMUNUN KÜRESEL VE BÖLGESEL ETKİLERİ

► Mısır, Afrika Kıtası'nda bulunur. İsrail, Libya ve Sudan komşularıdır. Doğu kesiminde Kızıldeniz, kuzeyinde Akdeniz ile çevrilidir. Mısır'ın birçok yeri çöllerle kaplıdır. Ekvator'dan kaynağını alan Nil Nehri çölde yaşam olmasını sağlayarak Mısır'a hayat verir. Nil, döküldüğü Akdeniz kıyılarında delta oluşturur. Delta ovası Mısır'ın tarımsal ihtiyacının karşılandığı alandır.

► Mısır konumu itibarıyla Akdeniz ve Hint Okyanusu'nun geçiş güzergâhında yer alır. İpek ve Baharat Yollarının geçiş güzergâhında olması Mısır'ın geçmişte önemini artırmıştır. Ümit Burnu'nun keşfedilmesiyle beraber ticaretin yönü değişmiş ve Mısır önemini kaybetmiştir. 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla tekrar önemini kazanmıştır. Süveyş Kanalı Dünya ticareti için önemli geçiş noktalarından birini oluşturur. Özellikle Uzak Doğu'dan gelen ticari ürünlerin ve Basra Körfezi'nden gelen enerji kaynaklarının taşınmasında Süveyş Kanalı kullanılmaktadır. Bu durum Mısır'ın küresel ve bölgesel etkisini artırmıştır.

MISIR

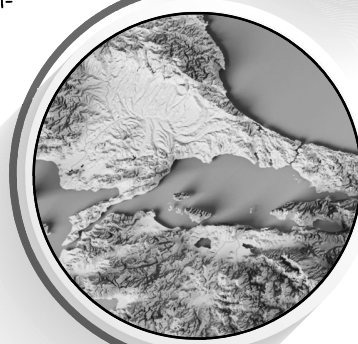

TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU

Jeopolitik konum bir ülkenin veya bölgenin coğrafya, tarih, nüfus gibi özelliklerinin o ülkenin dünya politikasındaki yerini ve önemini etkilemesini ifade eden kavramdır. Jeopolitik konumun **değişmeyen unsurları** daha çok yeryüzü şekilleri, iklim, su, coğrafi konum gibi fiziki unsurları kapsar. Jeopolitik konumun **değişen unsurlarıysa** askerî, ekonomik, sosyal ve kültürel değerler gibi beşerî unsurları kapsar. **Türkiye'nin jeopolitiğini oluşturan unsurlar aşağıda verilmiştir:**

- ▶ Türkiye üç kıtanın birbirine en çok yaklaştığı alanda bulunur.
- ▶ Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir.
- ▶ Çanakkale ve İstanbul Boğazı gibi önemli boğazlara sahiptir.
- ▶ İnsan yaşamına uygun olan ılıman kuşakta yer alır.
- ▶ Su kaynakları bakımından çevresine göre zengindir.
- ▶ Köklü bir tarihî mirasa ve etnik zenginliğe sahiptir.
- ▶ Yeryüzü şekilleri çeşitlilik gösterir.
- ▶ Tarım arazileri bakımından zengindir. Tarım arazileri geniş ve verimlidir.
- ▶ İklim, yüzey şekilleri gibi faktörlerin etkisiyle tarımsal ürün çeşitliliği fazladır.
- ▶ Kafkas ve Hazar Bölgesi gibi Dünya'nın önemli petrol ve doğal gazının taşınmasını sağlayan enerji koridorlarının geçiş noktasındadır.
- ▶ Türkiye'de farklı jeolojik zamanlara ait arazilerin varlığı doğal kaynak bakımından çeşitliliği artırmıştır.
- ▶ İklim, yüzey şekilleri gibi faktörlerin etkisiyle bitki örtüsü çeşitliliği fazladır.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU

Anadolu toprakları geçmişten günümüze Bizans, Selçuklu, Osmanlı gibi birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Geçmişte **İpek ve Baharat Yolları** gibi önemli ticaret yollarına sahip olan Osmanlı, bu jeopolitik gücün getirmiş olduğu ekonomik zenginliklerden yararlanmış ve güçlenmiştir.

▶ **Coğrafi Keşiflerle** birlikte ticaret yolları jeopolitik önemini kaybedince Osmanlı da gücünü yitirmeye başlamıştır.

▶ Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve küreselleşen dünya sistemiyle beraber Türkiye'ye komşu birçok yeni politik oluşumlar ortaya çıkmıştır. Kafkaslar'da, Orta Doğu'da ve Balkanlar'da ortaya çıkan bu yeni oluşumlar Türkiye'nin jeopolitik olarak önemini ve etkisini artırmıştır. Türkiye günümüzde Avrupa ve Hazar Bölgesi ile Orta Doğu arasında köprü görevi gördüğü için enerji taşımacılığında önemli rol üstlenir. Bu durum her geçen gün Türkiye'nin jeopolitik olarak güçlenmesini sağlamaktadır.

KIBRIS ADASI VE BOĞAZLARIN JEOPOLİTİK KONUMA ETKİSİ

Kıbrıs Akdeniz'deki su yollarının kontrol noktasında bulunduğu için jeopolitik olarak geçmişten günümüze her zaman önemli olmuştur. Ayrıca Kıbrıs Türkiye'nin güney kıyılarının güvenliği için de önemlidir.

İstanbul ve Çanakkale Boğazları Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin kullandığı önemli su yollarıdır. Boğazlara sahip olmak Türkiye'ye stratejik olarak güç sağlamaktadır. Ayrıca Avrupa ve Asya arasında boğazlardan geçen köprüler transit geçiş için önemli geçiş güzergâhlarıdır.

TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMUNUN BÖLGESEL ETKİLERİ

► Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine yaklaştığı bir konumda bulunması nedeniyle komşu ülkeler ve kültürler arasında köprü görevi görür. Bölgede kurulan ekonomik, siyasi ve askerî oluşumlarda Türkiye her zaman güçlü bir şekilde yer almalıdır. Bu yüzden Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemi iyi bilinmelidir.

► Türkiye Dünya üzerinde önemli sıcak çatışmaların yaşandığı ve Dünya tarihinde sürekli hareketli bir konumda olan Kafkaslar, Balkanlar, Orta Doğu ve Orta Asya'nın merkezî pozisyonundadır. Bu merkezî olma durumu Türkiye'nin jeopolitiğinin geçmişten günümüze sürekli olarak güçlü olmasını sağlamıştır.

► Türkiye NATO, BM, Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü, G-20, İslam İş Birliği Teşkilatı, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı gibi jeopolitik öneme sahip örgütlere üyedir.

► Dünya'nın önemli petrol ve doğal gaz yataklarının bulunduğu önemli sahalarından biri de Hazar Bölgesi'dir. Bölgede çıkan petrol ve doğal gazın Avrupa'ya taşınmasında Türkiye kavşak noktasındadır.

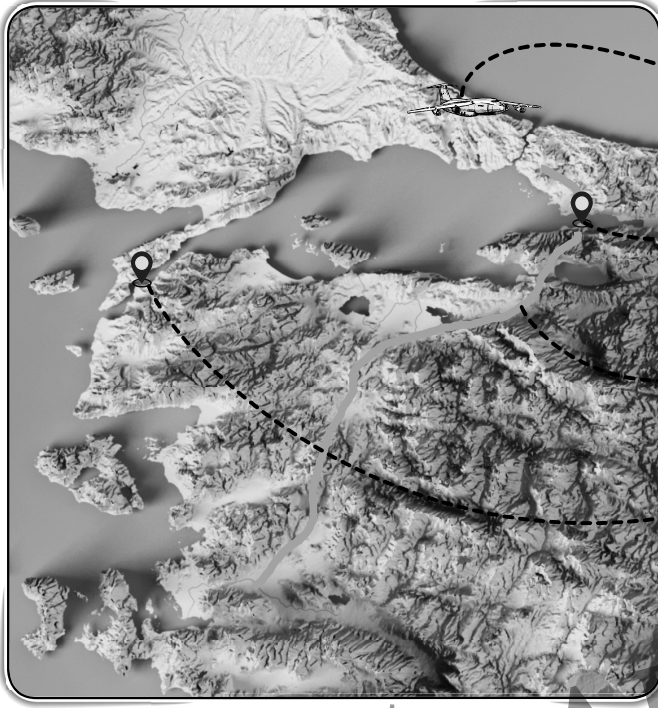
► Türkiye Dünya'nın önemli doğal gaz ve petrol yataklarının bulunduğu Orta Doğu'ya komşudur. Orta Doğu'da bulunan enerji kaynaklarının Avrupa'ya aktarılmasında önemli bir rol oynar.

► Çanakkale ve İstanbul Boğazları bölgenin önemli geçiş noktalarından biridir. Bu boğazlar Karadeniz Havzası'ndaki ülkelerin Akdeniz ve okyanuslara açılmasını sağlayan en önemli su geçişleri konumundadır.

ULAŞIM MERKEZİ TÜRKİYE

► Jeopolitik konum devletlerin etkisi için önemlidir fakat jeopolitik konumun tek başına varlığı yeterli değildir. Ulaşım ağlarıyla desteklenmelidir. Ulaşım ağları gelişmediğinde jeopolitik konumun etkisi de azalmaktadır. Türkiye deniz yoluyla Karadeniz'den Akdeniz'e, Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz üzerinden Hint Okyanusu'na, Cebelitarık Boğazı üzerinden Atlas Okyanusu'na kadar deniz ticaretinin olduğu önemli alanlara bağlanabilmektedir. En ucuz ulaşımın deniz yolu olduğu düşünüldüğünde deniz yolu ulaşımındaki bu imkânlar jeopolitik olarak ülkemize büyük güç katmaktadır.

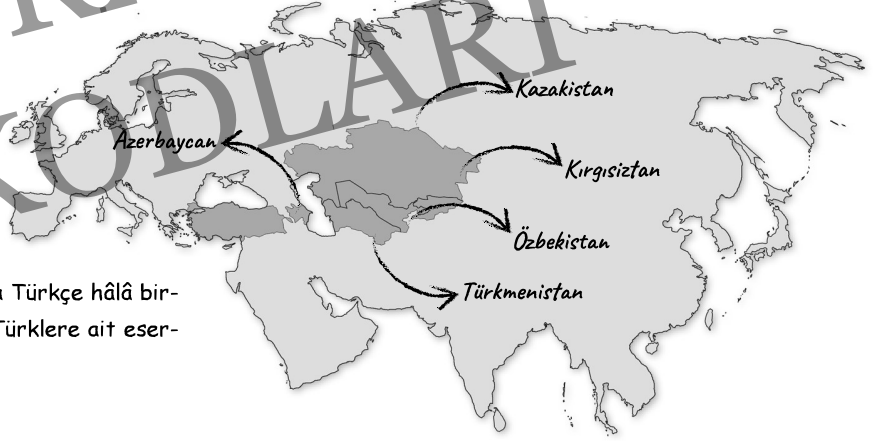

TÜRKİYE'DE ULAŞIMININ GELİŞMESİ İÇİN YAPILAN PROJELER

- **İstanbul Havalimanı Projesi:** 29 Ekim 2018 yılında kullanıma açılmıştır. Asya, Avrupa ve Afrika üzerinden gelen hava trafiğinin önemli merkez noktalarından birini oluşturmaktadır.
- **Osmangazi Köprüsü:** İstanbul ve İzmir arasındaki otoyulun birleşmesini sağlayan ve İzmit Körfezi'ni dolaşmayı engelleyen köprüdür. 1 Temmuz 2016'da açılmıştır.
- **Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu:** İstanbul ve İzmir arasında 3,5 saate indiren yoldur. 4 Ağustos 2019'da ulaşıma açılmıştır.
- **1915 Çanakkale Köprüsü:** Çanakkale Boğazı'nı bağlayan köprü 18 Mart 2022'de açılmıştır.
- **Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP):** Hazar Bölgesi'ndeki doğal gazı Avrupa'ya taşımak için tasarlanan projedir. Yapımı devam etmektedir.

 TÜRK KÜLTÜR HAVZASI

- Orta Asya'dan kaynağını alan Türk kültürü göçlerle birlikte Afrika'ya, Doğu Sibiryaya, Hindistan'a ve Balkanlar'a kadar uzanmıştır. Bu alanda Türk kültürüne ait izlere rastlanır.
- Orta Asya'da, Kafkaslar'da, Balkanlar'da Türkçe hâlâ birçok yerde konuşulmaktadır. Bu bölgelerde Türklere ait eserler hâlâ varlığını sürdürmektedir.

 TÜRKSOY

- Uluslararası Türk Teşkilatı, Türk Dünyası'nın UNESCO'su olarak 1993 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kirgizistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye tarafından kurulmuştur. TÜRKSOY'un genel merkezi Ankara'dadır.
- TÜRKSOY'da Türk dünyasının bilim insanı ve sanatçılarının opera günleri, ressamlar buluşması, edebiyat kongreleri gibi faaliyetlerle bir araya gelerek tecrübelerini aktarmalarını sağlayan etkinlikler yapılmaktadır.
- TÜRKSOY her sene Türk Dünyası Kültür Başkenti seçer. Örneğin, 2023 yılında Azerbaycan'ın Şuşa şehri, 2022 yılında Türkiye'de Bursa şehri seçilmiştir.

TÜRKSOY Gözlemci Üyeler

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- Rusya Federasyonu'na bağlı:
 - Tataristan
 - Başkurdistan
 - Altay
 - Saha
 - Tıva
 - Hakas
- Moldova'ya bağlı:
 - Gagavuz